

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain ja työaikalain 2 ja 19 §:n muuttamisesta

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain ja työaikalain 2 ja 19 §:n muuttamisesta (HE 14/2025 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Nico Steiner, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Päivi Nygren, sosiaali- ja terveysministeriö
- lakimies Paula Vuorenpää, sosiaali- ja terveysministeriö
- puheenjohtaja Leila Kostiainen, Lainsäädännön arviointineuvosto
- juristi Aki Eriksson, Lounais-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue
- ylijohtaja Markus Henriksson, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)
- hallintojohtaja Lauri Tanner, HUS-yhtymä
- hr-johtaja Aija Tuimala, Pirkanmaan hyvinvointialue
- tulosaluejohtaja Mikko Pietilä, Varsinais-Suomen hyvinvointialue
- johtava asiantuntija Hannele Fremer, Akava ry
- lakiasiaintohtaja Markus Äimälä, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- puheenjohtaja Sirpa Rainesalo, Erikoissairaanhoidon johtajat ry
- lakimies, OTK Juha Juntunen, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- johtaja Minna Ahtiainen, STTK ry
- juristi Samuli Hiilesniemi, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- edunvalvontajohtaja Anne Sainila-Vaarno, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
- neuvottelupäällikkö Anna Zibellini, Suomen Lääkäriliitto ry
- erityisasiantuntija, juristi Jarkko Pehkonen, Tehy ry
- professori emeritus Niklas Bruun
- varatuomari Pekka Järvinen
- professori emeritus Seppo Koskinen
- apulaisprofessori Satu Ojala

Valiokunnan lausunto StVL 3/2025 vp

- entinen ILO:n varapääjohtaja Kari Tapiola

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- tasa-arvovaltuutetun toimisto
- Lounais-Suomen aluehallintovirasto
- Lounais-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue
- Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus
- HUS-yhtymä
- Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
- Akavan sairaanhoitajat ja Taja ry
- Hyvinvointiala HALI ry
- Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry
- Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry
- Suomen Hammaslääkäriliitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Esityksen tavoitteena on turvata eräät perusoikeuksien tai yleisen edun kannalta välttämättömät toiminnot työtaistelutilanteissa. Ehdotetulla lailla turvataan perustelujen (s. 84) mukaan muun muassa ihmisten henkeä ja terveyttä, ympäristöä ja eläinten hyvinvointia sekä maanpuolustusta ja rajaturvallisuutta työtaistelun aikana. Ehdotettu sääntely kohdistuu siten muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaan, mutta myös laajemmin yhteiskunnan muihin kriittisimpiin toimialoihin.

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annettuun lakiin (420/1962, jäljempänä työriitalaki) säännökset välttämättömien toimintojen turvaamisesta työtaistelun aikana ja huolehtimisvelvollisuuden vastaisen työtaistelun kieltämisestä ja väliaikaisesta kieltämisestä (1. lakiehdotus). Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi työaikalain (872/2019) hätätyötä koskevaa sääntelyä (2. lakiehdotus).

Sosiaali- ja terveysvaliokunta keskittyy lausunnossaan tarkastelemaan ehdotettua sääntelyä ensisijaisesti sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden näkökulmasta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta nostaa kuitenkin lausunnossaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan arvioitavaksi useita työoikeudellisia kysymyksiä, joihin on kiinnitetty valiokunnan kuulemisessa huomiota.

Sääntelyn tarve

Esityksen mukaan suojelutyön tarjoamisessa työtaistelutilanteissa ei ole yleisesti ilmennyt merkittäviä ongelmia tai epäselvyyksiä. Suojelutyön antamatta jättäminen ei ole aiheuttanut vakavia vahinkoja, vaan niiden estämiseksi riittävästä suojelutyöstä on pääsääntöisesti saatu sovittua. So-

Valiokunnan lausunto StVL 3/2025 vp

siaali- ja terveydenhuollon työtaistelutilanteissa on kuitenkin jouduttu kaksi kertaa, vuosina 2007 ja 2022, valmistelemaan erittäin kiireellisesti lainsäädäntöä potilaiden ja asiakkaiden hengen tai terveyden vakavan vaarantumisen estämiseksi hoitoalan ammattiyhdistysten kieltäytyttyä antamasta suojelutyötä.

Vuonna 2022 säädettiin hoitoalan työtaistelun vuoksi määräaikainen laki välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaamisesta työtaistelun aikana (826/2022). Lain säätämisen yhteydessä eduskunta edellytti, että valtioneuvosto selvittää suojelutyötä koskevat kehittämistarpeet ja valmistelee tarvittaessa lainsäädäntöehdotukset, joilla suojelutyön järjestäminen turvataan ristiriitatilanteissa (EV 105/2022 vp). Eduskunnan lausuma perustui sosiaali- ja terveysvaliokunnan ehdotukseen (StVM 14/2022 vp). Sosiaali- ja terveysvaliokunta piti tärkeänä, että käynnissä olevien työtaistelujen päätyttyä selvitetään tarve lainsäädännölle, jolla määritetään tarkemmin ja laaja-alaisemmin ne yhteiskunnan kannalta kriittiset toiminnot, joissa työtaistelutoimet voivat uhata ihmisten henkeä tai vakavasti vaarantaa ihmisten terveyden. Yhteiskunnalla on valiokunnan näkemyksen mukaan laaja-alainen velvollisuus huolehtia siitä, että oikeus elämään turvataan työtaistelutoimista huolimatta ja ihmisten terveyttä ei vakavasti niillä vaaranneta. Valiokunnan näkemyksen mukaan tulee arvioida myös mahdollisen erillisen sovittelumenettelyn sekä suojelutyötä koskevan menettelyn kehittämistarpeet. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan hallitus toteuttaa mainitun eduskunnan lausuman ja valmistelee lainsäädännön, jolla turvataan suojelutyön järjestäminen ristiriitatilanteissa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää jäljempänä esitetyin huomioin ehdotettua sääntelyä kannatettavana ja tarpeellisena niin asiakkaiden ja potilaiden perusoikeuksien, palvelujen järjestämisen kuin henkilöstön riittävyyden kannalta. Valiokunta korostaa, että julkisella vallalla on perustuslain 7 ja 22 §:ään perustuva velvollisuus turvata ihmisten henki ja terveys kaikissa olosuhteissa. Suojeltavan oikeushyvän painavuus huomioiden ei voida pitää tarkoituksenmukaisena tilannetta, jossa erityislakia ryhdyttäisiin säätämään kuhunkin yksittäiseen ristiriitaan puuttumiseksi siinä vaiheessa, kun työtaistelutoimia koskeva tilanne on jo päässyt kärjistymään. Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on turvata sosiaali- ja terveyspalvelujen varassa olevien henkilöiden ja heikommassa asemassa olevien ihmisryhmien, kuten vakavasti sairaiden, ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden, oikeuksien toteutumista työtaistelun aikana.

Valiokunta toteaa, että viime kädessä työtaisteluoikeuden rajoittamisessa on kyse kahden eri oikeuden ristiriidasta, joiden osalta tulee suorittaa keskinäistä intressipunnintaa. Valiokunta korostaa, että työtaisteluoikeus on työntekijöiden perus- ja ihmisoikeus ja työntekijöillä, virkamiehillä ja viranhaltijoilla on oltava oikeus tehokkaaseen työtaisteluun. Etenkin naisvaltaisella ja matalapalkkaisella sosiaali- ja terveydenhuollon alalla työtaisteluoikeuden merkitys on tärkeä palkkataso- ja työolojen kohentamisen kannalta. Samanaikaisesti julkisen vallan tulee kuitenkin turvata myös työtaistelun aikana yksilön oikeus elämään ja välttämätön huolenpito sekä suojata ihmisiä vakavilta terveyshaitoilta. Valiokunta toteaa, että työtaisteluoikeus ei ole näin ollen täysin rajoittamaton oikeus, vaan sitä tulee voida rajoittaa välttämättömistä syistä toisen painavamman perusoikeuden suojelemiseksi, kuten ihmisten hengen ja terveyden vakavan vaarantumisen estämiseksi.

Valiokunnan lausunto StVL 3/2025 vp

Huolehtimis- ja neuvotteluvelvollisuus sekä hyvinvointialueen vastuu työriitatilanteessa

Esityksen mukaan tavoitteena on, että osapuolet jatkossakin ensisijaisesti sopivat keskinäisissä neuvotteluissaan työtaistelun aikana tarvittavasta suojelutyöstä. Suojelutyöstä ei ole tällä hetkellä lainkaan lainsäädäntöä työsuhteisten työntekijöiden osalta eikä myöskään työtaisteluun osallistuvien viranhaltijoiden osalta.

Työriitalakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 8 d §, jossa säädetään välttämättömien toimintojen turvaamisesta työtaistelun aikana. Työntekijöiden, virkamiesten ja viranhaltijoiden yhdistyksen on ehdotuksen mukaan työtaistelua toimeenpannessaan huolehdittava työtaistelun rajauksella tai suojelutyöllä siitä, ettei työtaistelu välittömästi, konkreettisesti ja vakavasti vaaranna säännöksessä kuvattuja yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisiä toimintoja. Lisäksi työnantajan sekä työntekijöiden, virkamiesten tai viranhaltijoiden yhdistyksen on pyrittävä neuvottelemaan siitä, kuinka edellä tarkoitetut seuraukset vältetään työtaistelun aikana. Neuvottelujen käynnistämiseksi työnantajan on viipymättä ilmoitettava yhdistykselle välttämättömän toiminnon vaarantumisesta.

Huolehtimisvelvoite koskee työtä, jonka hoitaminen on työtaistelun aikana välttämätöntä, jotta suojeltavat oikeushyvät ja toiminnot eivät vaarannu. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan osalta oleellinen on ehdotettavan 8 d §:n 1 momentin 1 kohta, jonka mukaan lain soveltamisalaan kuuluvat ihmisten hengen tai terveyden turvaamiseksi välttämättömien terveydenhuollon, sosiaalihuollon, pelastustoimen, meripelastustoimen, poliisin, Hätäkeskuslaitoksen, potilasturvallisuuden tukitoimintojen ja suljettujen laitosten tehtävien hoitaminen. Soveltamisalaan kuuluvista tehtävistä mainitaan ehdotuksen säännöskohtaisissa perusteluissa mm. tehohoito, ensihoito, synnytysten hoito, hengen ja terveyden kannalta välttämätön sairauksien hoito, tutkimukset ja näytteenotot, kotihoito, sairaskuljetukset, iäkkäiden ja vammaisten hoiva- ja asumispalvelut, lastensuojeluyksiköissä annettavat palvelut ja sosiaalipäivystys. Huolehtimisvelvollisuus koskee myös asiakas- ja potilasturvallisuuden kannalta välttämättömiä tukitoimintoja, joita ilman sääntelyn kattamia palveluita ei voida antaa asiakas- ja potilasturvallisesti.

Valiokunta pitää työntekijäjärjestöjen työtaistelun aikaisesta huolehtimisvelvollisuudesta säättämistä perusteltuna. Vaikka suojelutyön järjestämisessä työmarkkinakäytännöt ovat pitkälti vakiintuneet eikä niissä ole pääsääntöisesti ollut ongelmia, on valiokunnan asiantuntijakuulemisessa tuotu esille, että aikaisempien terveydenhuollon työtaistelujen aikana suojelutyötä ei ole aina tarjottu riittävästi potilasturvallisuuden takaamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriössä tunnistettiin vuosien 2007 ja 2022 työtaistelujen yhteydessä niin merkittäviä riskejä sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakkaiden ja potilaiden hengelle ja terveydelle, että erillissäätelylle ei ollut vaihtoehtoja.

Perustelujen (s. 61) mukaan esityksessä ei ehdoteta muutosta siihen lähtökohtaan, että työntekijöiden, virkamiesten tai viranhaltijoiden yhdistys määrittelee työtaistelun rajat ja tarvittaessa osapuolet neuvottelevat suojelutyöstä. Valiokunta pitää hyvänä lähtökohtana sitä, että työmarkkinaosapuolet sopivat tarvittavasta suojelutyöstä. Aidon yhteistoiminnan ja vuorovaikutuksen toteutuminen on erityisen tärkeää sosiaali- ja terveysalalla, jossa alan veto- ja pitovoima sekä henkilöstön hyvinvointi ovat keskeisessä asemassa henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaamisessa. Ehdotettu sääntely ei myöskään estä sitä, että osapuolet sopivat keskinäisessä suhteessaan laajemmista työtaisteluoikeuden rajoituksista koskien muitakin kuin 8 d §:ssä mainittuja

Valiokunnan lausunto StVL 3/2025 vp

toimintoja. Osapuolet voivat lisäksi sopia tarkemmin esimerkiksi suojelutyöhön liittyvistä neuvottelukäytänteistä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijakuulemisissa on kuitenkin nostettu esiin huoli siitä, turvaako esitys tosiasiallisesti suojelutyön toteutumisen sekä sillä turvattavat oikeushyvät. Esi-tyksestä ei käy selkeästi ilmi, mikä taho työriitatilanteissa ihmisten hengen ja terveyden suojaamisesta viime kädessä vastaa ja miten 8 d §:ssä säädettyä työntekijöiden, virkamiesten ja viranhaltijoiden yhdistyksen huolehtimisvelvollisuus suhteutuu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaavan hyvinvointialueen sekä Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän ja terveydenhuoltolain (1326/2010) 57 §:ssä tarkoitetun vastaavan lääkärin taikka muun toiminnasta vastaavan hyvinvointialueen viranhaltijan vastuuseen.

Hyvinvointialueella terveyden ja sairaanhoitoa johtaa ja valvoo terveydenhuoltolain 57 §:n mukaisesti vastaava lääkäri. Kiireelliseen hoitoon tai sen tarpeen arviointiin liittyvään diagnostiikkaan tai muihin toimenpiteisiin liittyvät päätökset tehdään lääketieteellisin perustein, ja päätökset tekee viime kädessä vastaava lääkäri. Sosiaalihuollon osalta vastuu asiakkaiden turvallisuudesta on kyseisestä toiminnasta, kuten esimerkiksi iäkkäiden ja vammaisten hoiva- ja asumispalveluista tai kotihoidosta vastaavalla viranhaltijalla.

Suojelutyön tarpeen määrittämistä koskevan arvion tekeminen edellyttää sekä hyvinvointialueen toiminnan kokonaisuuden tosiasiallista tuntemusta että lääketieteellistä asiantuntemusta siltä erikoisalalta tai siihen toimintoon liittyen, jota työtaistelu koskee. Tämä asiantuntemus on hyvinvointialueella. Siellä vastaavalla lääkäriellä tai sosiaalihuollossa kyseisestä toiminnasta vastaavalla viranhaltijalla on oltava käytössään tässä tarkoitetun arvioinnin tekemiseen riittävä asiantuntemus.

Ehdotetun 1. lakiehdotuksen 8 d §:n 3 momentissa säädetään, että työnantajan on annettava neuvotteluissa yhdistykselle riittävät tiedot välttämättömän henkilöstön tarpeesta ja sen perusteista sekä työnantajan käytettävissä olevista keinoista seurausten välttämiseksi. Säännöksen yksityiskohtaisten perustelujen (s. 70) mukaan tiedot annetaan, jotta työntekijöiden yhdistys pystyisi määrittämään työtaistelun rajat ja tarvittavan suojelutyön määrän.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa esitettiin kriittisiä huomioita siitä, että ehdotetun sääntelyn mukaan työriitatilanteissa siirrettäisiin oikeus tehdä potilaan hoitoon, terveyteen ja henkeen välittömästi vaikuttavia resurssipäätöksiä työriitaosapuolena olevalle työntekijäyhdistykselle, jolla ei ole lain vaatimaa pätevyyttä asianomaisten päätösten tekemiseksi. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa nostettiin esiin, että toiminnasta vastaavalla hyvinvointialueella taikka vastaavalla lääkäriellä tai muulla toiminnasta vastaavalla viranhaltijalla on hyvin vähän keinoja torjua ihmisten henkeen ja terveyteen kohdistuvia vahinkoja, jos 8 d §:ssä tarkoitettu yhdistys ei anna toimintaan tarvittavaa määrää suojelutyötä. Asiantuntijakuulemisissa esitettiin, että päätösvastuu suojelutyön laajuudesta tulisi olla työnantajalla, joka viime kädessä kantaa vastuun ihmisten hengen ja terveyden vaarantumisesta. Kuulemisissa tuotiin esiin myös, että ensisijainen vaihtoehto olisi ollut rajata kaikkein kriittisimmät toiminnot työtaistelun ulkopuolelle, kuten esimerkiksi päivystys- ja teho-osaston toiminta.

Valiokunnan lausunto StVL 3/2025 vp

Jotta lain tarkoitus ihmisten hengen ja terveyden turvaamisesta voi ehdotuksen tavoitteiden mukaisesti toteutua, on sosiaali- ja terveysvaliokunnan näkemyksen mukaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan tarpeen selkeyttää ehdotetun 8 d §:n suhde hyvinvointialueen sekä vastaavan lääkärin tai muun kyseisestä toiminnosta vastaavan viranhaltijan vastuuseen työtaistelutoimien aikana. Lainsäädännöstä tulee käydä selkeästi ilmi, mikä taho työriitatilanteissa viime kädessä vastaa ihmisten hengestä ja terveyden vakavan vaarantumisen torjunnasta, ja tämän tahon on kyettävä tämä vastuu myös tosiasiasa kantamaan.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että on selvää, että oikeus työtaistelutoimiin on keskeinen perusoikeus ja sellaisena esimerkiksi oikeus kiireettömään hoitoon väistyy työtaistelutoimien aikana. Valiokunta kuitenkin korostaa, että hyvinvointialueella ja vastaavalla lääkärillä tai sosiaalihuollon osalta muulla kyseisestä toiminnosta vastaavalla viranhaltijalla tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus huolehtia vastustaan myös silloin, kun työtaistelutoimet esityksen mukaisesti vaarantavat ihmisten hengen tai terveyden välittömästi, konkreettisesti ja vakavasti. Sääntelyllä tulee valiokunnan näkemyksen mukaan myös pyrkiä varmistamaan se, että työriitatilanteissa suojelutyö kyetään tosiasiallisesti toteuttamaan ilman, että jouduttaisiin turvautumaan tuomioistuinprosessiin.

Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota työnantajan neuvotteluvelvollisuuteen. Ehdotetun työriitalain 8 d §:n 3 momentin sanamuoto ei suoranaisesti velvoita työnantajaa neuvottelemaan työntekijäjärjestön kanssa suojelutyöstä tai työtaistelun rajaamisesta, vaan säännöksen mukaan osapuolten on “pyrittävä neuvottelemaan”. Työ- ja elinkeinoministeriöltä saadun selvityksen mukaan ehdotetun lain sanamuoto velvollisuudesta “pyrkä neuvottelemaan” on perusteltu niiden tilanteiden varalta, joissa työntekijäyhdistys kieltäytyy neuvotteluista. Valiokunnan näkemyksen mukaan työnantajan neuvotteluvelvollisuus on kuitenkin syytä ilmaista velvoittavammin säännöksessä, jotta se velvoittaa työnantajan aidosti ensisijaisesti neuvottelemaan työntekijäjärjestön kanssa suojelutyöstä tai työtaistelun rajaamisesta ennen ryhtymistä muihin toimenpiteisiin. Tältä osin valiokunta ehdottaa, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta arvioi sääntelyn muutostarpeet.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on pidetty myös ongelmallisena sitä, että ehdotettua työtaistelun aikaista huolehtimisvelvollisuutta koskeva sääntely ei sovellu lainkaan sellaisiin työtaistelutoimiin joihin työnantaja tai työnantajien yhdistys ryhtyy, vaikka työnantajan työsulku voi aiheuttaa samanlaisia ongelmia kuin työntekijäyhdistysten työtaistelut. Hallituksen esityksessä (s. 60) perustellaan työnantajien työtaistelutoimenpiteiden rajaamista lain ulkopuolelle muun muassa sillä, että työnantajien ryhtymistä välttämättömiä toimintoja uhkaavaan työsulkuun voidaan pitää varsin epätodennäköisenä ja että työsulut ovat ylipäättään harvinaisia. Työ- ja elinkeinoministeriöltä saadussa selvityksessä tuodaan lisäksi esille, että ehdotettavan työriitalain 8 d §:n piiriin kuuluu voimakkaasti säänneltyjä toimialoja, joilla työnantajia koskeva lainsäädäntö ja sen rikkomisesta johtuvat seuraamukset ennaltaehkäisevät jo itsessään riittävästi kriittisiin toimintoihin kohdistuvia työsulkuja. Koska kyse on ennen kaikkea kolmansien, perusoikeusjärjestelmään ja yleiseen etuun voimakkaasti kytkeytyvien oikeuksien suojelusta, intressi nostaa kanteen työnantajan työtaistelutoimen kieltämiseksi on luontevimmin tietyn lainsäädännön ja toiminnan valvonnan vastaavalla viranomaisella tai mahdollisesti sillä, jonka lainsäädäntöön tai sopimukseen perustuvia oikeuksia työtaistelu loukkaa, eikä työntekijäyhdistyksellä. Valiokunta pitää edellä todettuja lähtökohtia sinällään perusteltuina, mutta pitää tarkoituksenmukaisena, että työelämä- ja

Valiokunnan lausunto StVL 3/2025 vp

tasa-arvovaliokunta vielä arvioi esitystä tältä osin ottaen huomioon työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen tasapuolisen kohtelun periaatteet.

Työtaistelun kieltäminen ja väliaikainen kieltäminen

Ehdotuksen keskeisenä lähtökohtana on, että osapuolet pääsevät ristiriitatilanteessa sopuun välttämättömien toimintojen turvaamisesta keskinäisissä neuvotteluissaan. Siltä varalta, että yhteisymmärrystä ei löydy, esityksen tavoitteena on turvata työnantajan oikeussuojakeinot.

Työriitalakiin ehdotetun uuden 8 e §:n mukaan tuomioistuimien voi työtaistelun kohteena olevan työnantajan hakemuksesta sakon uhalla väliaikaisesti kieltää työntekijöiden, virkamiesten tai viranhaltijoiden yhdistystä toimeenpanemasta tai jatkamasta työtaistelua, jos työnantaja pyrkii neuvottelemaan tai neuvoteltuaan ensin työntekijöiden, virkamiesten tai viranhaltijoiden yhdistyksen kanssa työtaistelun rajoituksesta tai suojelutyöstä saattaa todennäköiseksi, että: 1) työtaistelusta aiheutuu 8 d §:n 1 momentissa tarkoitettuja seurauksia, joita työnantaja ei voi kohtuudella käytettävissään olevilla keinoilla välttää; ja 2) asian kiireellisyys vaatii väliaikaisen kiellon antamista 1 kohdassa tarkoitettujen seurausten estämiseksi. Työnantajan hakemusta ei voida hyväksyä varaamatta vastapuolelle tilaisuutta tulla kuulluksi.

Työriitalain uudessa 8 f §:ssä ehdotetaan säädettäväksi huolehtimisvelvollisuuden vastaisen työtaistelun kieltämisestä täysimittaisessa oikeusprosessissa. Kieltokanteen vireillepano ei estä työtaistelun alkamista. Kiireellisessä tilanteessa työnantajan on tarvittaessa haettava edellä todettua 8 e §:ssä tarkoitettua väliaikaista kieltä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että työnantajalla on viime kädessä käytettävissään oikeussuojakeinoja huolehtimisvelvollisuuden vastaisen työtaistelun kieltämiseksi tai rajaamiseksi, jollei työtaistelun aikana saada neuvotteluteitse turvaksi välttämättömiä kriittisiä toimintoja. Valiokunta korostaa, että tuomioistuinlausuntien tulee perustua riittävälle asiantuntemukselle, mikä edellyttää tarpeellisten asiantuntijalausuntojen hankkimista työnantajien esittämien väitteiden arvioimiseksi. Lisäksi valiokunta painottaa, että työnantajan tulee pystyä osoittamaan aito neuvottelupyrkimys tuomioistuimelle, jotta työriitalain 8 e §:n mukainen väliaikainen kieltäminen voidaan määrätä. Tuomioistuimen ei tule voida kieltää työtaistelua, jollei neuvotteluvastavuutta ole täytetty. Tähän liittyen valiokunta on edellä todennut, että työnantajan neuvotteluvastavuudesta on perusteltua säätää velvoittavammin työriitalain 8 d §:ssä.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille, ettei esitys sisällä sovittelua koskevia ehdotuksia, ei sen enempää suojelutyön kuin hätätyönkään osalta. Säädettäessä lakia välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaamisesta työtaistelun aikana sosiaali- ja terveysvaliokunta totesi mietinnössään (StVM 14/2022 vp) näkemyksensä, että jatkossa tulee arvioida mahdollisen erillisen sovittelumenettelyn sekä suojelutyötä koskevan menettelyn kehittämistarpeet. Käsitteltävänä olevan hallituksen esityksen (s. 48–49) mukaan esitystä valmisteltaessa vaihtoehtona on arvioitu myös uuden elimen, lautakunnan, perustamista valtakunnansovittelijan toimiston yhteyteen suojelutyötä koskevien riitojen ratkaisemista varten. Vaihtoehtoon liittyy esityksen mukaan kuitenkin haasteita, jos lautakunnan tulisi vahvistaa suojelutyövaatimus työpaikka-kohtaisesti ja tehtävä- tai henkilötasolla. Uuden elimen perustamista ei arvioitu perustelluksi ottaen huomioon myös siitä aiheutuvat kustannukset. Myöskään muun uuden valvontaviranomai-

Valiokunnan lausunto StVL 3/2025 vp

sen perustamista ratkaisemaan suojelutyöhön liittyviä kysymyksiä ei arvioitu kustannusnäkökulmasta perustelluksi. Valiokunta kuitenkin ehdottaa, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta arvioi ulkopuolista sovitteluelintä koskevan mallin mahdolliset selvitystarpeet jatkovalmistelussa.

Hätätyö

Esityksessä ehdotetaan myös muutettavaksi työaikalain hätätyötä koskevaa 19 §:ää niin, että hätätyötä saa teettää myös, jos työriitalain 8 d §:n 1 momentin 1—8 tai 11 kohdassa tarkoitettujen toimintojen keskeytymisestä johtuvan henkeä, terveyttä, omaisuutta, ympäristöä, eläinten hyvinvointia tai kansallista turvallisuutta koskevan vahinkoseurauksen uhka on siinä määrin välitön, ettei sen aiheutumista voida mainitussa laissa säädetyillä eikä millään muillakaan kohtuullisilla keinoilla välttää. Muutoksen tavoitteena on esityksen mukaan täsmentää työaikalain mukaisen hätätyön ja uuden lainsäädännön keskinäistä suhdetta ja selkeyttää epäselvää oikeustilaa. Hätätyön teettäminen on esityksen perustelujen (s. 38 ja 75) mukaan pakkotilaan rinnastuvassa akuutissa vaaratilanteessa työnantajan viimesijainen keino sääntelyn piiriin kuuluvien perus- ja ihmis-oikeuksien kannalta merkittävien vahinkoseurausten estämiseksi. Hätätyön teettäminen tulee kyseeseen vain, jos vahinkoseurausta ei voida esityksessä ehdotettavilla tai millään muillakaan kohtuullisilla keinoilla välttää.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää sinänsä perusteltuna, että hätätyön ja ehdotettavan uuden sääntelyn suhdetta pyritään täsmentämään. Valiokunta kiinnittää kuitenkin työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan huomiota hätätyötä koskevien säännösten valmisteluun. Esityksen lausuntokierroksella selvitettiin lausunnonantajilta muun muassa, onko hätätyötä koskevaa sääntelyä tarpeen muuttaa ottaen huomioon lakiehdotukset, mutta hätätyötä koskevat säännösehdoitukset on lisätty esitykseen lausuntokierroksen jälkeen ilman asianmukaista kuulemistä ja kolmikantavalmistelua, eikä esityksessä ole arvioitu hätätyötä koskevan sääntelyn täsmentämisen vaikutuksia.

Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota ehdotetun sääntelyn mahdollisiin täsmentämistarpeisiin. Esityksen (s. 76) mukaan hätätyön teettäminen on voitu jo voimassa olevan sääntelyn mukaan sallia, vaikka työtaistelua olisi sinänsä pidettävä ennalta-arvattavana, mutta toiminnan keskeytys voisi johtaa mittasuhteiltaan huomattaviin vahinkoseurauksiin (TN 1304-94), kuten hengen tai terveyden menettämiseen. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille ehdotetun hätätyötä koskevan sääntelyn suhde Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin ja kiinnitetty huomiota siihen, ettei perustelujen mukaista pakkotilaa edellytetä ehdotetun säännöksen sanamuodon perusteella. Valiokunnan näkemyksen mukaan esityksen perustelujen valossa jää myös epäselväksi, täytyvätkö hätätyön teettämisen edellytykset, ja voiko valiokunnan edellä lausunnoissaan käsittelemä hyvinvointialueen vastuu ihmisten hengen ja terveyden turvaamisessa toteutua hätätyösäännöksen kautta myös ilman edeltävää tuomioistuinprosessia tilanteessa, jossa työntekijän yhdistys ei anna ihmisten hengen ja terveyden turvaamiseksi hyvinvointialueen tarpeelliseksi katsomaa suojelutyötä. Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on syytä arvioida, täsmentääkö ehdotettu muutos tavoitteiden mukaisesti voimassa olevaa hätätyötä koskevaa sääntelyä ja tarvittaessa muuttaa ehdotettua sääntelyä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa nostettiin esille myös, että vuoden 2022 lakiin välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaamisesta työtaistelun aikana sisältyi työntekijän oikeus saada korotettua korvausta potilasturvallisuustyöstä, mutta nyt ehdotettavaan

Valiokunnan lausunto StVL 3/2025 vp

hätätyösääntelyyn ei ole liitetty korotettua korvausta. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa tuotiin esille, että korotettu korvaus hätätyön ajalta voisi hillitä työnantajan kannusteita käyttää hätätyötä perusteetta ja lisätä työntekijöiden halukkuutta tehdä hätätyötä.

Valiokunta toteaa, että laki välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaamisesta työtaistelun aikana sisälsi yksilön vapauteen huomattavasti voimakkaammin puuttuvia toimenpiteitä kuin nyt ehdotettava laki, koska se mahdollisti jopa irtisanoutuneen sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilön määräämisen potilasturvallisuustyöhön. Valiokunnan työ- ja elinkeinoministeriöltä saaman selvityksen mukaan lakisääteinen korotettu korvaus voi muodostua ongelmalliseksi työntekijöiden yhdenvertaisuuden kannalta. Korotetun korvauksen maksaminen sellaiselle työntekijälle, joka määrätään työtaisteluun osallistumisen sijasta hätätyöhön, asettaa erilaiseen asemaan ne työntekijät, jotka ammatillisen yhdistymisvapautensa nojalla päättävät olla osallistumatta työtaisteluun ja suorittavat työsopimuksen mukaiset työtehtävänsä. Lisäksi hätätyötä saa teettää vain työntekijän työsopimuksen mukaisissa työtehtävissä, ja työntekijälle on maksettava työaikalain 20 §:n tai työehtosopimuksen mukainen korotettu korvaus mahdollisesta ylityöstä. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää kuitenkin perusteltuna, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta arvioi, tulisiko hätätyön ajalta maksaa korotettu korvaus.

Valiokunta kiinnittää työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan huomiota myös työsuojeluviranomaisen toimivaltuuksiin hätätyön rajoittamisessa ja lopettamisessa sekä hätätyön perusteettoman teettämisen sanktioitiin. Lainvastainen hätätyön teettäminen on työaikalain 44 §:ssä säädettyinä työaika rikkomuksena rangaistava teko. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan työsuojeluviranomainen ei kuitenkaan ole ilmoittanut poliisille esitutkintaa varten työtaisteluhätätöitä, koska oikeustila on ollut epäselvä ja toisaalta tilanteeseen on liittynyt usein epäselvyyttä työnantajan toisintoimimismahdollisuuksista. Työsuojeluviranomaisen antaman selvityksen mukaan rangaistusuhka ei asiassa ole ollut riittävä, eikä sen arvioida jatkossakaan olevan merkittävä ottaen huomioon työaika rikkomuksen rangaistuskäytäntö suhteessa siihen, kuinka perustavanlaatuisesta oikeudesta työtaistelussa on kysymys ja toisaalta kuinka merkittävät työnantajan intressit saattavat olla. Valiokunta pitää välttämättömänä, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta arvioi työsuojeluviranomaisen toimivaltuuksien ja hätätyön perusteettoman teettämisen sanktiointia koskevien säännösten täsmennystarpeet.

Seuranta

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että ehdotetun sääntelyn toimivuutta ja vaikutuksia seurataan ja tarvittaessa sääntelyä muutetaan. Valiokunta esittää, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ehdottaa lausumaa, jossa edellytetään, että valtioneuvoston tulee seurata sääntelyn toimeenpanon osalta muun muassa sitä, turvaako sääntely riittävällä tavalla potilaiden ja asiakkaiden potilas- ja asiakasturvallisuuden työtaistelutilanteissa, mitä mahdollisia vaikutuksia sääntelyllä on työntekijöiden työtaisteluoikeuteen, toteutuvatko säädetyt huolehtimis- ja neuvotteluvelvoitteet lainsäädännön edellyttämällä tavalla sekä sitä, miten hätätyötä koskevia säännöksiä on sovellettu työnantajan toimesta.

Valiokunnan lausunto StVL 3/2025 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.4.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd
jäsen Maaret Castrén kok
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Hilkkä Kemppi kesk
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ville Merinen sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Anne Rintamäki ps
jäsen Päivi Räsänen kd
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Henrik Wickström r (osittain)
jäsen Ville Väyrynen kok
varajäsen Mari Kaunistola kok

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Pirjo Kainulainen
valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen
valiokuntaneuvos Päivi Salo

Valiokunnan lausunto StVL 3/2025 vp
Eriävä mielipide 1 /sd, vihr, vas

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Hallitus esittää muutettavaksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annettua lakia sekä työaikalain hätätyötä koskevaa sääntelyä tavoitteenaan turvata muun muassa ihmisten henkeä ja terveyttä työtaistelutilanteissa. Pidämme välttämättömänä, että julkinen valta turvaa ihmisten terveyttä ja sosiaali- ja terveyspalveluiden varassa olevien henkilöiden ja heikommassa asemassa olevien ihmisryhmien oikeuksien toteutumista työtaistelun aikana. On myös välttämätöntä, että esitetyt keinot ovat oikeasuhtaisia, kun myös työntekijän oikeus työtaistelutoimiin on turvattava. Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää lausunnossaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle huomioon otettavaksi tähän liittyen useita tärkeitä ja kriittisiä huomioita, joita valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on tuotu esiin. Jätämme lausuntoon eriävän mielipiteemme, koska emme kannata esitettyä lainsäädäntöä.

Hallituksen nyt esittämä sääntely on jatkumoa hallituksen tekemille työelämän heikennyksille, joissa työntekijöiden asemaa ja yhdessä sopimisen kulttuuria on systemaattisesti romutettu. Hallituksen esittämät keinot suojelutyöstä säättämiseksi ovat mielestämme vääriä, eivätkä ne auta vastaamaan tyypillisiin suojelutyötä koskeviin ongelmiin. Asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin, ettei esitys edistä yhteisymmärryksen muodostamista suojelutyön tarpeesta, laajuudesta ja sisällöstä, joista tulisi olla vähintään periaatteellisella tasolla yhteisymmärrys työmarkkinajärjestöjen välillä. Esitetty lainsäädäntö voi nyt jopa luoda tulkinnallisia ongelmia suojelutyön järjestämisestä aloilla, joissa ongelmia ei aiemmin ole koskaan ollut. Hallituksen esityksen asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin, että suojelutyö on pystytty järjestämään työntekijöiden ja työantajien välisillä neuvotteluilla lähes ongelmitta. Myös hallituksen esityksen mukaan ”suojelutyön tarjoamisessa ei ole yleisesti ilmennyt merkittäviä ongelmia tai epäselvyyksiä. Suojelutyön antamatta jättäminen ei ole aiheuttanut vakavia vahinkoja, vaan niiden estämiseksi riittävästä suojelutyöstä on pääsääntöisesti saatu sovittua.” Hallituksen nyt esittämä sääntely on ylimitoitettua ja epäreilua. Erityisen vakavaa on, että pariteettiperiaate puuttuu esityksestä kokonaan. Esitetyt muutokset voidaan nähdä käytännössä työntekijöiden aseman ja työtaisteluoikeuden heikentämisinä.

On valitettavaa, että hallituksen esitys on tehty ilman riittävästi perusteltua selvitystä. Eduskunta edellytti vuonna 2022 välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaamisesta työtaistelun aikana annetun lain säätämisen yhteydessä, että valtioneuvosto selvittää suojelutyötä koskevat kehittämistarpeet ja valmistelee tarvittaessa lainsäädäntöehdotukset, joilla suojelutyön järjestäminen turvataan ristiriitatilanteissa (EV 105/2022 vp). Tuolloin sosiaali- ja terveysvaliokunta katsoi, että tulisi arvioida myös mahdollisen erillisen sovittelumenettelyn kehittämistarpeet. Eduskunnan lausuman mukaista selvitystä ei ole kuitenkaan esityksen pohjaksi tehty.

Esitys heikentää kannusteita suojelutyöstä sopimiseen. Asiantuntijakuulemisen mukaan hallituksen esittämät säännökset antaisivat työnantajille mahdollisuuden päästä eroon raskaiksi kokemistaan suojelutyöneuvotteluista. Ne eivät ohjaa työnantajia toimimaan lain mukaisesti ja uhkaavat murentaa työntekijöiden ja heidän ammattiliittojensa oikeusturvan. Sote-alalla suojelutyön määrä edellyttää jatkuvaa neuvottelua, sitä ei voi määrätä pitkäksi ajaksi etukäteen. Nyt työnantajalle

Valiokunnan lausunto StVL 3/2025 vp
Eriävä mielipide 1 /sd, vihr, vas

annetaan mahdollisuus saada käräjäoikeudelta työtaistelun väliaikainen kieltö ilman, että työntekijäpuoli voi aidosti vaikuttaa asiaan. Työnantajapuolelle ehdotettavat velvoitteet koskien osapuolten keskinäisiä neuvotteluita ja erimielisyyksien ratkaisua ovat riittämättömiä ja epätasapainoisia. Pidämme välttämättömänä, että laki velvoittaa myös työnantajapuolen neuvottelemaan, että neuvottelujen ensisijaisuus on selkeä ja sitä korostetaan. Tähän myös perustuslakivaliokunta on puuttunut lausunnossaan. Hallituksen esittämä neuvottelua koskeva sääntely on muotoiltu niin väljästi, että sen ensisijaisuus jää hämäräksi. Perustuslakivaliokunta edellyttääkin lausunnossaan, että esitystä on muutettava muun muassa niin, että neuvottelemisen ensisijaisuus ja veloitavuus käy ilmi laista riittävästi.

Katsomme, että hätätyötä koskevaa sääntelyä ei olisi pitänyt muuttaa tämän lainsäädännön yhteydessä. Tämän myös perustuslakivaliokunta kyseenalaisti lausunnossaan. Hätätyösääntelyn laajentaminen työtaistelutilanteisiin voi johtaa käytännössä siihen, että suojelutyöhön liittyviä neuvotteluelvoitteita pyritään kiertämään käyttämällä hätätyötä. Hallituksen esitystä valmistelleen työryhmän mietinnössä ei ollut ehdotettu hätätyötä koskevan säännöksen muuttamista. Työryhmä katsoi, että hätätyö on aina mahdollista ennalta arvaamattomassa tilanteessa. Kuitenkin muutostarpeista kysyttiin mielipidettä esityksen lausuntokierroksella, ja työ- ja elinkeinoministeriön mukaan jatkovalmistelua tehtiin huomioiden asiassa annettu lausuntopalaute ja asiaan liittyvät poliittiset linjaukset. Lausuntopalaute ei ollut yksimielistä, esimerkiksi palkansaajajärjestöt vastustivat hätätyösääntelyn muuttamista. Asiantuntijakuulemisissa hätätyötä koskevaa sääntelyä on kritisoitu voimakkaasti ja arvioitu, että säännösehdotus on kansainvälisten sopimusten vastainen. Se johtaisi tilanteeseen, jossa työnantajat voivat yksipuolisesti määritellä työtaistelun rajat. Asiantuntijakuulemisten mukaan hätätyötä on usein käytetty perusteettomasti. Esimerkiksi vuonna 2022 hoitoalan työtaistelun aikana näkyi työnantajan houkutus teettää runsaasti hätätyötä perusteettomasti rikkoen johdonmukaisesti työntekijäjärjestön työtaistelutoimenpiteitä. Aluehallintovirastan valiokunnalle antaman selvityksen perusteella lähes kaikki hätätyön käyttö työtaistelutilanteissa on todettu perusteettomaksi ja uhkana on, että väärinkäytökset lisääntyvät tämän lainsäädännön myötä.

Eräs epäkohta hallituksen esityksessä on siitä puuttuva korvausmalli. Jos lakiin ei säädetä työtaistelun aikana teetetyn suojelutyöhön ja hätätyöhön vähintään ylityön korkeampaa korotusosaa (100 %) vastaavaa korvausta, tulee työtaistelun aikaisen työn teettäminen suojelutyönä tai hätätyönä työvoimakustannuksiltaan edullisemmaksi kuin saman työn teettäminen työtaistelun jälkeen. Toisin sanoen laki antaisi työnantajille taloudellisen kannustimen suojelutyön ja hätätyön väärin käyttämiseksi.

Esityksen tasa-arvovaikutukset on sivuutettu, vaikka kuntien ja hyvinvointialueiden palveluksessa naisia on 410 000 ja miehiä 108 000. Tasa-arvovaltuutetun mukaan esityksen tosiasiallisiin sukupuolivaikutuksiin olisi pitänyt kiinnittää huomiota. Myös hätätyöhön määrittämisessä on merkittäviä työsuojeluun liittyviä vaikutuksia sekä vaikutuksia mm. työntekijöiden työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen osalta. Hallituksen monet työelämään, sosiaaliturvaan ja sosiaali- ja terveyspalveluihin tekemät heikennykset ovat vaikuttaneet toistuvasti julkisen sektorin työntekijöihin. Vaikutukset näkyvät erityisesti naisvaltaisella ja matalapalkkaisella sote-alalla. Hallitus puhuu paljon sote-alan veto- ja pitovoiman tärkeydestä, jotta voimme vastata tulevaisuuden kasvavaan hoivan ja hoidon tarpeeseen. Kuitenkin hallituksen toimet heikentävät työntekijöiden

Valiokunnan lausunto StVL 3/2025 vp
Eriävä mielipide 1 /sd, vihr, vas

asemaa, sote-alan houkuttavuutta ja työvoiman saatavuutta. Tällä tulee olemaan merkittävä vaikutus myös sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuuteen ja laatuun kansalaisille.

Hallitus on toistuvasti esittänyt ottavansa työelämän kehittämisessä mallia muista Pohjoismaista. Mallia on kuitenkin otettu korkeintaan silloin, kun kyse on heikennyksistä — sen sijaan hallitus ei ole kopioinut naapurimaista ainoatakaan työelämän parannusta työntekijän näkökulmasta. Hallitus antaa yleiselle tuomioistuimelle mahdollisuuden puuttua merkittävällä tavalla työtaistelutilanteisiin. Emme pidä ratkaisu oikeana, käräjäoikeuksilta ei löydy riittävää osaamista eikä riittäviä resursseja. Paras ratkaisu olisi ulkopuolisen sovitteluelimen asettaminen ratkomaan tilanteita, mikäli neuvottelut keskeytyvät erimielisyyksiin. Tällaisia malleja on käytössä muissa Pohjoismaissa. Valitettavasti hallituspuolueet eivät suostuneet kuulemaan valiokunnassa asiantuntijoita naapurimaidemme ratkaisuksista.

Ruotsin, Tanskan tai Norjan työmarkkinajärjestelmissä suojelutyöstä ei ole säädetty yleislaeilla. On ymmärretty, että suojelutyön piiriä on mahdotonta määritellä yleislailla riittävän täsmällisesti koskemaan kaikkia aloja. Näissä maissa noudatetaan kansainvälisten sopimusten velvoitteita ja nähdään sopimiseen perustuva reilu työmarkkinajärjestelmä kilpailuvalttina. Sen sijaan Suomessa hallitus asettuu johdonmukaisesti vahvemman puolelle ja suojelee työnantajapuolta purkamalla pala palalta pohjoismaista sopimusjärjestelmää. Samalla hallitus on valmis koettelemaan työntekijää suojaavien kansainvälisten sopimusten rajoja toistuvasti.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 23.4.2025

Kim Berg sd
Krista Kiuru sd
Ilmari Nurminen sd
Ville Merinen sd
Bella Forsgrén vihr
Aino-Kaisa Pekonen vas

Valiokunnan lausunto StVL 3/2025 vp
Eriävä mielipide 2 /kesk

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annettua lakia ja työaikalakia. Työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetussa laissa säädettäisiin työntekijöiden, virkamiesten ja viranhaltijoiden yhdistyksen velvollisuudesta huolehtia työtaistelua toimeenpannessaan työtaistelun rajauksella tai suojelutyöllä eräistä välttämättömistä toiminnoista.

Työtaistelu ei saisi välittömästi, konkreettisesti ja vakavasti vaarantaa sääntelyllä suojattavien tehtävien hoitamista. Huolehtimisvelvollisuuden vastaisesti toimeenpantava työtaistelutoimenpide olisi kielletty, ellei työnantaja voisi välttää välttämättömien toimintojen vaarantumista kohtuudella käytettävissään olevilla keinoilla. Ehdotettavalla sääntelyllä turvattaisiin eräät perusoikeuksien tai yleisen edun kannalta välttämättömät toiminnot työtaisteluiden aikana.

Potilasturvallisuus tulee turvata

Keskusta pitää välttämättömänä, että potilasturvallisuus kyetään turvaamaan myös työriitatilanteissa. Pääsääntöisesti suojelutyön määrittämisessä ei ole ollut työtaistelutilanteissa ongelmia valiokunnalle annettujen lausuntojen mukaan. Suomalaisilla on oikeus turvalliseen arkeen ja välttämättömiin ja kiireellisiin palveluihin myös työtaisteluiden aikana. Työntekijäryhmillä on myös oikeus työtaisteluoikeuteen. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset terveydenhoitajista lääkäreihin vastustavat hätätyöpykälien käyttöönottoa. Hoitajien jaksamisella ja työhyvinvoinnilla on suuri merkitys potilasturvallisuudelle. Hoitajien jaksamista ei tulisi heikentää kajoamalla lepoaikoihin liian kevyin perustein. Lain tulee suojata työntekijää liialta kuormitukselta ja hätätyössä poiketaan tästä työntekijän suojelusta ilman riittäviä perusteluja.

Hätätyötä koskevat ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työaikalain hätätyötä koskevaa 19 §:ää niin, että hätätyötä saisi teettää myös, jos työriitalain 8 d §:n 1 momentin 1—8 tai 11 kohdassa tarkoitettujen toimintojen keskeytymisestä johtuvan henkeä, terveyttä, omaisuutta, ympäristöä, eläinten hyvinvointia tai kansallista turvallisuutta koskevan vahinkoseurauksen uhka on siinä määrin välitön, ettei sen aiheutumista voida mainitussa laissa säädetyillä eikä millään muillakaan kohtuullisilla keinoilla välttää. Muutoksen tavoitteena on hallituksen esityksen mukaan täsmentää työaikalain mukaisen hätätyön ja uuden lainsäädännön keskinäistä suhdetta ja selkeyttää epäselvää oikeustilaa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemisissa on kritisoitu sekä ehdotettua sääntelyä, että tapaa, jolla sääntelyehdotus on lainvalmistelun loppuvaiheessa tuotu mukaan esitykseen.

Valiokunnan lausunto StVL 3/2025 vp
Eriävä mielipide 2 /kesk

Hätätyötä koskevat laajennukset lisätty lakiin kuulemisten jälkeen

Hallituksen esityksen ollessa lausuntokierroksella, lausunnonantajilta kysyttiin, onko hätätyötä koskevaa sääntelyä tarpeen muuttaa. Lausuntokierroksella ollut lakiluonnos ei sisältänyt säännösesityksiä hätätyösäännösten muuttamisesta

Pidämme hallituksen esityksen valmistelutapaa huolestuttavana. Hätätyöhön liittyviä muutoksia, jotka on tehty lakiehdotukseen lausuntokierroksen jälkeen, ei voi pitää vain teknisinä. Lainsäädäntötyön tulisi olla johdonmukaista ja laadukasta. Siten myös asianosaisten kuulemiset tulisi suorittaa riittävän tiedon saamiseksi. Oleellisten muutosten olisi tärkeää käydä myös lainsäädännön arviointineuvoston arvioitavina, toisin kuin nyt on toimittu. Valiokunnan oikeutta riittävään tietoon on myös rajoitettu kiireen vuoksi.

Hätätyön teettämisoikeuden laajentaminen ei ole tarpeen

Pidämme hallituksen esitystä osin perusteltuna, mutta hätätyön osalta laki ei ole tasapainossa, eivätkä sitä koskevat säännösehdotukset ole riittävän tarkkarajaisia. Hallituksen esityksestä ei käy ilmi, millä perusteella tietyt toiminnot katsotaan välttämättömiksi ja siten hätätyöllä turvattaviksi. Työtaisteluoikeutta pyritään rajoittamaan hätätyön käyttöoikeutta laajentamalla enemmän kuin on välttämätöntä. Ehdotettujen säädösmuutosten jälkeen työtaistelutilanteissa ei edellytetäisi enää ennalta arvaamatonta tekijää. Tätä muutosta ei perustella myöskään riittävästi. Sitova neuvotteluvelvollisuus suojelutyössä työnantajan ja työntekijöiden välillä tulisi olla kirjattuna lakiin edellytyksenä hätätyön teettämiseksi. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan tulisi harkita tarkkaan ehdotetun hätätyötä koskevan uuden sääntelyn tarpeellisuutta ja vähintään tarkentaa sitä.

Hätätyön teettämisoikeuden laajentamien työtaistelutilanteissa voi johtaa pahimmillaan perusteettomaan hätätyön käyttöön työtaisteluiden aikana. Keskusta näkee tärkeänä, että välttämättömät palvelut turvataan myös työriitatilanteissa, eikä potilasturvallisuus kärsi. Lopulta perimmäinen kysymys on kuitenkin, pidetäänkö naisvaltaisen sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden oikeutta osoittaa tavoitteensa paremmista työoloista, ja käyttää niiden saavuttamiseksi myös työtaisteluoikeutta, oikeutettuna. Hallitus toteaa itsekin lakiehdotuksen ihmis- ja perusoikeuksia koskevassa arvioinnissa, että työtaisteluoikeuden rajoittaminen lähtökohtaisesti vahvistaa työnantajapuolen neuvotteluasemaa ja voi johtaa työehtojen heikentymiseen.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.4.2025

Hilkka Kemppi kesk
Hanna-Leena Mattila kesk